

Malíř v komunistickém žaláři

IVO PEJČOCH

PRAHA Mezi československými legionáři najdeme muže řady povolání, mezi nimi i akademické malíře, k nimž patřil také Otakar Číla. Narodil se 10. března 1894 v Nové Pace do početné rodiny, měl celkem deset sourozenců, z nich se bratr Antonín stal rovněž akademickým malířem, současně však i generálem československé armády.

Otakar dosáhl roku 1913 přijetí na Akademii výtvarného umění v Praze. V roce 1914 byl ale povolán k pěšímu pluku č. 74 rakousko-uherské armády a vyslán na ruskou frontu. Dne 15. března

KALENDÁŘ HRDINŮ

OSUDY, KTERÉ INSPIRUJÍ

1915 přeběhl v Karpatech do ruského zajetí, jako dobrovolník v roce 1916 vstoupil do srbské divize, 12. března 1918 se v Rostově na Donu přihlásil do československých legií a od 20. května téhož roku se stal příslušníkem 8. čs. střeleckého pluku, s nímž se účastnil bojů na Sibíři a na Bajkale.

Během svého pobytu v Rusku využil možnosti a pokračoval vedle vojenské služby v umělecké dráze, v Jekatěrinoslavi nějaký čas vyučoval malířství, v Jurjevi navrhl výzdobu místního kostela. Od 9. července 1919 byl přidělen k fotografickému oddělení československých vojsk na Rusi. Přispíval do legionářského časopisu Houpačky, vytvořil i návrhy bankovek pro Kolčakovu vládu a rovněž navrhoval poštovní známky. V červenci 1920 jej poslali na stu-



Otakar Číla (1894-1977) prošel s legionáři sibiřskou anabází. Po návratu do Československa se usadil. Na snímku jeho obraz Zátíší se zvířaty a ovocem.

REPRO LN

dijní cestu do Číny a Indie, do Československa se vrátil 1. prosince 1920 jako poručík československé armády. Vrátil se na AVU k profesoru Vlahu Bukovacovi. Působil pak jako akademický malíř v rodném městě. Byl především portrétistou, úspěchy však slavil i se svými oblíbenými mysliveckými náměty. Po nacistické okupaci se zapojil do činnosti odbojové organizace Obrana národa, v květnu 1945 se stal velitelem povstání v Nové Pace.

Rehabilitace se nedožil

Po komunistickém převratu byl vyloučen ze Svazu českosloven-



ských výtvarných umělců a dostal zákaz vystavovat. Prostřednictvím svého syna Vratislava se znal se Stanislavem Maděrou, který se aktivně zapojil do protiko-

munistického odboje jako kurýr americké zpravodajské služby CIC. Číla jej seznámil s dalšími lidmi, ochotnými se aktivně účastnit třetího odboje.

Mezi odbojáři se však bohužel vetřel agent Státní bezpečnosti, která připravila rozsáhlou zatýkací akci. Otakar Číla byl zatčen 26. srpna 1949 a souzen v procesu nazvaném Stanislav Maděra a spol., který se odehrál ve dnech 26. června až 7. července 1950 v Hradci Králové. Otakar Číla si vyslechl verdikt trestu odnětí svobody v trvání 20 let, konfiskace majetku a ztráty občanských práv. Po svém odsouzení prošel

věznicemi Hradec Králové, Zámek a Praha-Pankrác.

Podmínečně jej propustili roku 1958 po osmi letech v komunistických žalářích. Vládnoucí režim mu však i nadále neumožnil vystavovat. Otakar Číla zemřel 28. března 1977, plně soudní a občanské rehabilitace se mu dostalo až třináct let po smrti, 27. března 1990.

VOJENSKÝ
HISTORICKÝ
ÚSTAV PRAHA

Seriál vzniká ve spolupráci s VHÚ Praha, vychází každý pátek

Zrčkám pomáhá nepřítel

JOSEF TUČEK

Neobvyklý záchránce zřejmě pomáhá k přežití zrzavým veverkám – a je jim jejich odvěký nepřítel. Reč teď není o člověku, ale o kuně. S překvapivým zjištěním přišel mezinárodní vědecký tým, který zkoumal život veverek ve Skotsku a sledoval jejich rozšíření pomocí kamer i testů DNA.

V evropských lesích má nejčastější veverka rezavou barvu a odborně se jmenuje veverka obecná. V Severní Americe žije šedě zbarvená veverka popelavá. Jenže lidé přivezli veverka popelavou do Evropy. Nej dřív do Británie a Irsku a pak, v půli minulého století, také na kontinent – do Itálie. Šedivé veverky jsou větší a agresivnější. Vyhrá-

EKOPOHLED

vají v zápase o to, kdo se zmocní potravy, a vytlačují své evropské příbuzné z jejich území. A ještě k tomu v tělech veverek popelavých přežívají viry zviřích neštovic, které jim neškodí, zato hubí zrzavé veverky obecné. Snahy o vystřílení vetřelců nebo jejich vychytání do pastí neuspěly. Na britských ostrovech už šedivky vytlačily rezavé veverky z většiny území. Na kontinentu se čeká, že veverky popelavé se z Itálie rozšíří v nejbližších letech. Vědci z Akademie věd ČR a z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy řadí šedé veverky na varovný seznam invazivních druhů, které se mohou dostat i k nám a narušit zde přírodní rovnováhu.

Veverky – šedé i rezavé – jsou oblíbenou lahůdkou kun lesních. V úvodu zmíněný vědecký tým však vypořádal a v periodiku *Proceedings of the Royal Society B* popsal, že v oblastech, kde je více kun, žije méně veverek popelavých, kdežto zrček je víc. Jak to? Podle výzkumníků totiž kuny častěji uloví veverky popelavé, které na ně nejsou zvyklé.

Lidé sice v minulosti pořádně zdemolovali populaci kun kvůli jejich kožešinám. Díky ochranným předpisům se však počet kun zase zvyšuje. Vědci tedy doporučují podporovat tyto šelmy v jejich zpětném šíření, protože to může zachránit i evropské veverky. Možná si příroda v tomto případě pomůže sama – i v kontinentální Evropě.

Posvěťme si na GIBS aneb o zkratkách

KAMILA SMEJKALOVÁ

Ve posledních dnech se v centru tuzemské mediální pozornosti ocitla *Generální inspekce bezpečnostních sborů*, ve zkratce *GIBS*. Místo politických souvislostí se zde zaměříme na aspekt jazykový, a to na typ zkratky, mezi které právě *GIBS* spadá. Jde o tzv. iniciálovou zkratku. Ty vznikají z prvních písmen víceslovného spojení, tedy z iniciál. Z českých sem spadají např. zkratky *ČR (Česká republika)*, *ČD (České dráhy)*, *FF UK (Filozofic-*

ká fakulta Univerzity Karlovy). Z cizích můžeme uvést *USA (United States of America – Spojené státy americké)*, *WHO (World Health Organisation – Světová zdravotnická organizace)* či *TGV (vysokorychlostní vlaky – Trains à grande vitesse)*. Specifickým typem iniciálových zkratk jsou ty, které nehláskujeme, ale můžeme je přechít jako běžné slovo. Přesněji řečeno hláskovat je můžeme, ale obvykle to neděláme. S těmito zkratkami zacházíme jako se zkratkovými slovy: *ROP (Regionální operační program)*, *ČEZ (původně České ener-*

getické závody), *SÚKL (Státní ústav pro kontrolu léčiv)*. Do této kategorie spadají i zkratka *GIBS*. Mohli bychom ji hláskovat /gé í bé es/, ale mnohem jednoduší je vy-

JAZYKOVÉ OKÉNKO

slovit /gips/. Při užívání iniciálových zkratk je třeba obvykle vyřešit kromě formální stránky (jak zkratka vypadá) i stránku gramatickou. Především rod zkratky. Abychom mohli zkratku použít ve větě a spojit ji s přídatným jménem, případně s přičestím slo-

vesa, musíme vědět, jestli je to ten, ta, nebo to. Jestli tedy např. *GIBS vyšetřoval*, *vyšetřovala*, nebo *vyšetřovalo*. Jde-li o běžnou českou iniciálovou zkratku, přiřazuje se jí rod základního jména nezkráceného názvu. Proto *ČT (Česká televize)* vysílala pořad. *MMF (Mezinárodní měnový fond)* vydal prohlášení. U zkratky *GIBS* to vede k ženskému rodu podle základního slova inspekce: *GIBS* vyšetřovala. U tohoto typu se však rodem základního slova obvykle neřídíme a zacházíme s daným zkráceným výrazem, jako by to

bylo samostatné slovo, to znamená, že mu přiřazujeme rod podle typického zakončení: končí-li na souhlásku, je rodu mužského (*ČEZ, ROP*), končí-li na -A, je rodu ženského (*OSA, NASA*), končí-li na -O, je rodu středního (*NATO, UNESCO*). Proto se zkratkou *GIBS* většinou zachází jako s mužským rodem (*GIBS* vyšetřoval). Příště se podíváme na to, jestli se takové zkratky dají skloňovat, případně jak.

Autorka pracuje v jazykové poradně Ústavu pro jazyk český AV ČR

POZITIVNÍ ZPRÁVY

Odkaz terezínských skladatelů žije dál

Institut terezínských skladatelů uspořádal poslední únorové pondělí Slavnostní večer, na kterém představil své letošní záměry. Cílem spolku je rozvíjet odkaz terezínských skladatelů, pečovat o jejich dílo a propagovat hudbu, která vznikla v Terezíně. Ředitel Institutu Lubomír Spurný oznámil záměr vybudovat odborné zázemí pro knihovnu a dokumentační

centrum. Institut bude také dále vydávat díla terezínských skladatelů, podílet se na akademické konferenci i na srpnovém hudebním festivalu *Věčná naděje: Gustav Mahler a terezínská skladatelé*, který se uskuteční v Terezíně a v Praze. Na Slavnostním večeru vystoupil Ivo Kahánek, který kromě jiného zahrál *Sonátu pro klavír* Gideona Kleina.

Tipy a snímky do rubriky zasílejte na pozitivnizpravy@lidovky.cz



Slavnostní hudební večer Institutu terezínských skladatelů se odehrál v pondělí 26. února v Rezidenci primátorky hlavního města Prahy FOTO SPOLEK ITS

POSLEDNÍ SLOVO

Polský březen

Ještě než odjedou do Varšavy, musím se důrazně ohradit. Zaslýchla jsem v rozhlasovém vysílání slova předsedy KSČM Vojtěcha Filipa o tom, že odpor proti zvolení Zdeňka Ondráčka do čela parlamentní kontrolní komise je „horší než zákaz povolání za bývalého režimu“. Ten výrok mě pobouřil: na to, jak tehdy „zákaz povolání“ vypadal, se pamatuji docela dobře. Vysokoškolsky vzdělaní lidé nesměli působit ve svých profesích, ale zato mohli s menšími problémy třeba topit v hotelu, což znamenalo vozit v kolečku uhlí (až devadesát koleček za směnu) a přikládat do kotle. Srovnávat něco takového s tím, že by někdo musel být „jen“ řadovým poslancem, mi připadá nechutné. Že by člověka někdejší bití demonstrantů kvalifikovalo ke kontrole bezpečnostních služeb? Ale běže!

Radši se budu těšit do Varšavy. Tento týden tam proběhne mohutná oslava, připomínající jeden z „polských měsíců“. Termín „polské měsíce“ je samozřejmě známý v Polsku, u nás pramálo. Když se u nás řekne „srpen 1968“, každý chápe, že jde o okupaci Československa. A když se v Polsku řekne „březen 1968“, taky tam každý chápe, o čem jde.

V březnu 1968 polští studenti a intelektuálové masově vystoupili proti kulturní politice a omezování občanských svobod (mimořádně je mimo jiné inspirovalo právě probíhající pražské jaro). Bezprostřední příčinou byl příkaz stáhnout z repertoáru Národního divadla ve Varšavě představení *Dziadzi* klasika Adama Mickiewicze v režii Kazimierze Dejmka. Zákaz byl velice pochopitelný, hra obsahovala řadu protiruských narážek, na něž

publikum bouřlivě reagovalo. Ukázalo se však, že pro značnou část společnosti byl nepřijatelný – studenti začali sbírat podpisy pro návrat *Dziadzi* do repertoáru a 8. března se konala velká manifestace na nádvoří Varšavské univerzity. Násilně, bitím manifestujících a zatýkáním, ji rozehnala policie a tzv. dělnický aktiv, což byli většinou příslušníci Státní bezpečnosti, které tam dovezly podnikové autobusy. Nato se vzbouřila řada vysokých škol v celém Polsku, studenti manifestovali a stávkovali, a policie konala. Byla řada zatčených, většinou záhy propuštěných, ale padly i tvrdé tresty. Bylo rozpuštěno několik univerzitních kateder – profesori ani intelektuálové totiž nezůstali v protestu pozadu za studenty – a stovky mladých lidí putovaly ze škol na povinnou vojenskou službu.

Nejstrašnějším důsledkem března však byla mohutná „antisemitická“ (či antisemitská) kampaň, provázená inscenovanými schůzkami nespokojených pracujících a končící emigrací asi třinácti tisíc lidí, kteří nedokázali ve vládou vyvolaném antisemitickém vzduchu dýchat, byli propuštěni z práce, anebo se prostě báli. Připomenutí března 1968 i jeho důsledků je jistě na místě, škoda jen, že je provázejí ostřejší spory o to, kdo z tehdejších aktérů má právo veřejně vystoupit a kdo ne, jež znovu svědčí o hlubokém rozdělení polské společnosti podle dnešního politického klíče.

PETRUŠKA
ŠUSTROVÁ